

## Türkiye’de Disiplin Dayalı Sanat Eğitime İlişkin Yapılan Lisansüstü Çalışmaların Eğilimleri Üzerine Bir Değerlendirme\*

*An Overview of the Trends of Postgraduate Theses on Discipline-Based Art Education in Turkey*

### ÖZET

Literatür incelendiğinde Türkiye’de görsel sanatlar dersinde en fazla kullanılan yaklaşımlardan biri olan disipline dayalı sanat eğitimi göze çarpmaktadır. Bu doğrultuda Türkiye’de disipline dayalı sanat eğitimi (çok alanlı sanat eğitimi) konu alınarak yapılmış lisansüstü tezlerin eğilimlerini incelemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, Türkiye’de yapılmış disipline dayalı sanat eğitime ilişkin lisansüstü tezler, kullanılan araştırma yöntem ve deseni, araştırma konusu, veri toplama araçları, çalışma grubu ve hangi üniversitede gerçekleştirildiği gibi değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırmanın verilerine herhangi bir yıl sınırlaması olmaksızın YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından ulaşılmıştır. Araştırmada veriler doküman incelemesi yoluyla elde edilerek betimsel analizle çözümlenmiş, frekans ve yüzde tablo ve grafiklerle gösterilmiştir. Araştırma sonucunda disipline dayalı sanat eğitimiyle ilgili lisansüstü düzeydeki tezlerin belirli oranda doyuma ulaştığı gözlenmiştir. 2005 yılından sonra nispeten azalma eğilimi gösteren tezlerin çoğunlukla yarı deneysel desenle ve ortaokul öğrencileriyle yürütüldüğü belirlenmiştir. Okul öncesi ve lise kademesine ilişkin çok az çalışmanın olduğu tezlerde veri toplama aracı olarak en fazla başarı testleri kullanılmıştır. Son olarak içerik açısından ele alındığında, bu yaklaşımın en fazla görsel sanatlar dersindeki farklı konular üzerindeki etkisine odaklanıldığı saptanmıştır. Ortaya konan veriler temelinde, çoğunlukla deneysel yolla yapılan tezlerin bulgularının kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi için meta analiz çalışmalarına ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Disipline Dayalı Sanat Eğitimi, Çok Alanlı Sanat Eğitimi, Görsel Sanatlar, Lisansüstü Tezler

### ABSTRACT

When the literature is examined in the visual art education area, discipline-based art education, which is one of the most widely used approaches in visual arts courses in Turkey, stands out. In this direction, it is aimed to examine the trends of postgraduate theses on discipline-based art education (multidisciplinary art education) in Turkey. For this purpose, postgraduate theses on discipline-based art education conducted in Turkey were examined in terms of variables such as year, research method and design used, research topic, data collection tools, study group and at which university they were conducted. The data were accessed from the National Thesis Centre database without any year limitation. The data were obtained through document analysis and analyzed by descriptive analysis. As a result of the research, it was observed that the postgraduate theses on discipline-based art education reached a certain level of satisfaction. After 2005, it was determined that the theses, which tended to decrease relatively, were mainly conducted with a quasi-experimental design and with secondary school students, in the theses where there were very few studies on pre-school and high school level achievement tests used primarily as data collection tools. Finally, when analyzed in terms of content, it was found that this approach was mainly focused on the effect of this approach on different subjects in the visual arts course. Based on the data revealed, it is stated that meta-analysis studies are needed for a comprehensive evaluation of the findings of the theses, which are primarily conducted experimentally.

**Keywords:** : Discipline-Based Art Education, Multidisciplinary Arts Education, Visual Arts, Postgraduate Theses

### GİRİŞ

Modern eğitim sistemleri bireyleri tüm yönleri ile aktif hale getirerek onları yaratıcı ve eleştirel bir perspektifle yetiştirmeyi hedeflemektedir. Bu amacı gerçekleştirmek için görsel sanatlar dersi genel eğitimden ayrı düşünülemez. Bu noktadan hareketle görsel sanatlar dersinde uygulanan yöntem ve yaklaşımlar kilit bir rol üstlenmektedir. Alanyazın incelendiğinde Türkiye’de görsel sanatlar dersinde en fazla kullanılan yaklaşımlardan biri de disipline dayalı sanat eğitimi (çok alanlı sanat eğitimi) olduğu ifade edilebilir.

Disipline dayalı sanat eğitimi ilk kez 1982 yılında ABD Getty Sanat eğitimi müfredat geliştirme enstitüsü tarafından gerçekleştirilen toplantılar sonucunda sanatın genel eğitimin içinde olması düşüncesiyle ortaya çıkmıştır. Disipline dayalı sanat eğitimi yaklaşımı sanat tarihi, sanat eleştirisi, estetik ve uygulama olmak üzere dört temel sanat disiplinin öğretimsel içeriğinden faydalanan kapsamlı bir sanat eğitimi yaklaşımıdır (Dobbs, 1992). Bu yöntem ABD’de eğitim programlarında sanat eğitimine gereken önemin verilmediğinin anlaşılması üzerine, sanat eğitiminin genel eğitimin odağında olması gerektiği fikrinden hareket edilerek 1982 yılında Getty Güzel Sanatlar Eğitimi Merkezi (The Getty Center for Education in the Arts) tarafından ilk kez uygulanmaya başlanmıştır (Dobbs, 1992;

Gülcan Erden Kocaarslan<sup>1</sup> 

**How to Cite This Article**  
Erden Kocaarslan, G. (2024). “Türkiye’de Disipline Dayalı Sanat Eğitime İlişkin Yapılan Lisansüstü Çalışmaların Eğilimleri Üzerine Bir Değerlendirme”, International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:9, Issue:1; pp:43-52. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10715021>

Arrival: 10 November 2023  
Published: 27 February 2024

Academic Social Resources Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

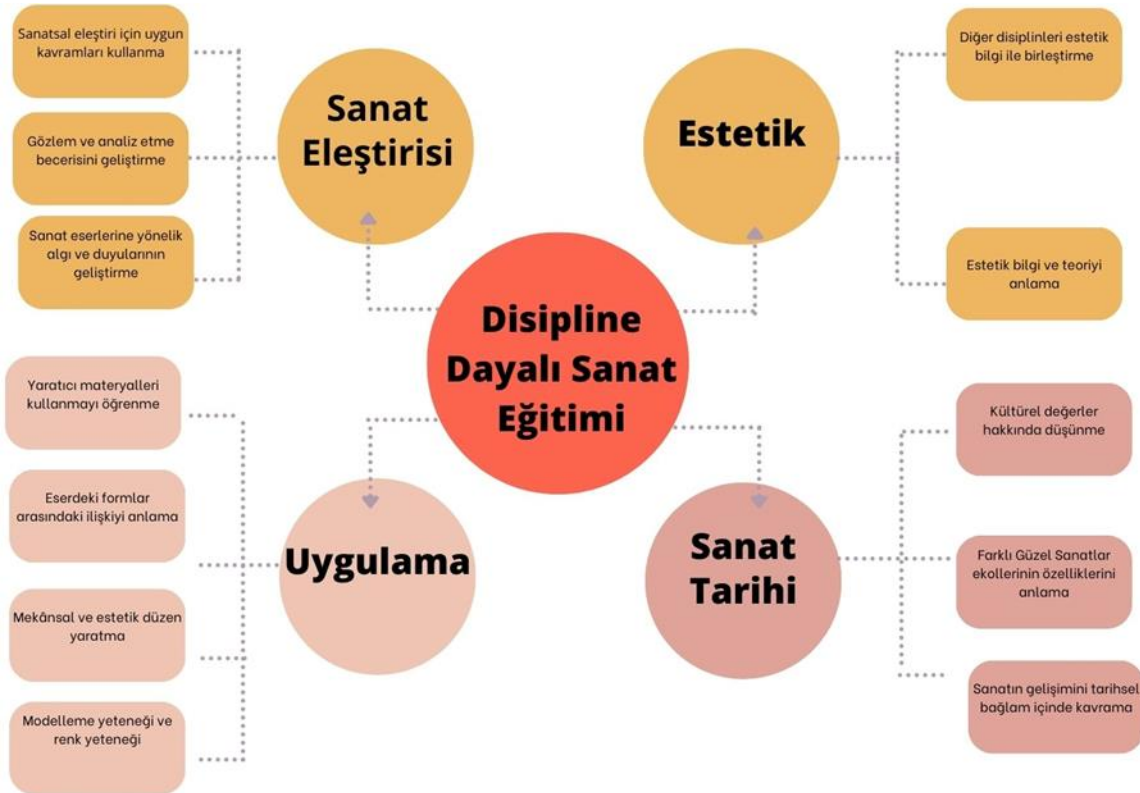
\* Bu çalışmanın bir kısmını 04-08 Eylül 2023 InSEA Dünya Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

<sup>1</sup> Öğretmen, MEB, Bartın, Türkiye ROR ID: <https://ror.org/00jga9g46>

Özsoy ve Alakuş, 2017; Yolcu, 2009). Türkiye’de bu yöntem ilk olarak disiplin temelli sanat eğitimi yöntemi olarak ifade edilse de günümüzde çok alanlı sanat eğitimi terimi de yaygın olarak kullanılmaktadır.

Sanat derslerinde uygulamanın dışında sanat tarihi, estetik ve sanat eleştirisi gibi alanları bünyesinde barındıran disipline dayalı sanat eğitimi, MEB Görsel Sanatlar Öğretim Programına (2018) kaynaştırılmıştır. Böylece görsel sanatlar dersi uygulama çalışmaları ile yetenekli çocukların yararlandığı bir ders yerine estetik, sanat tarihi ve sanat eleştirisi ile farklı alanların işbirliğine dayalı zengin öğrenme deneyimleri sunan bir ders haline gelmiştir. Bu disiplinlerden olan sanat tarihiyle öğrenci sanatçıyı, sanat eserini, dönemi ve bağlamı daha yakından inceleyebilmektedir. Estetikte ise öğrenciler sanattaki estetiğin kapsamı içinde araştırma ve sorgulamalar yaparak felsefi bir ortam oluştururlar. Sanat eleştirisinde ise sanat eseri ve hakkında sorgulamanın yapılmaktadır.

Disipline dayalı sanat eğitimiyle amaçlanan bireylerin sanatı algılama ve alımla becerilerinin gelişmesine yardımcı olmaktır. Bu yöntemde, teorik bilgi, sanatsal içerik ve uygulama çalışmasına ek olarak sanatı tanıyabilme becerisini kazandırmak da önemli hedefler arasındadır (Greer, 1993). Bununla birlikte, disipline dayalı sanat eğitimi, sanat tarihi, estetik, sanat eleştirisi ve uygulama yoluyla öğrencilerin daha geniş ve zengin sanat deneyimleri edinerek bilgi, beceri ve anlayışlarının geliştirilmesini amaçlamaktadır. Şekil 1’de disipline dayalı sanat eğitimi kapsamında yer alan dört sanat disiplininin öğretimsel boyutu gösterilmiştir.



**Şekil 1:** Disipline dayalı sanat eğitiminde disiplinlerin amaç ve kapsamı

**Kaynak:** Kırıñoğlu, 2005; Brown, 2008; Wilson, 1997’den uyarlanmıştır.

Sanat eleştirisi, öğrencilerin sanatı yazılı veya sözlü olarak gözlemlmelerini, açıklamalarını, analiz etmelerini, yorumlamalarını ve değerlendirmelerini içermektedir (Young ve Adams, 1991). Sanat eleştirisinde amaç, gerekli tanımlamalar, çözüm ve yorumlamalar ile bilgiye yönelik bir yargı geliştirmesini sağlamaktır. Çocuğa yapıt üzerinden sorular sorarak tartışmalar gerçekleştirilmektedir. Sanat eleştirisi öznel ve bağlam içinde olarak ikiye ayrılır. Öznel eleştiri, gözlemlediğimiz ve duyumsadığımız bilgiyle anlamları meydana getiren ipuçlarına yoğunlaşır. Bağlam içinde eleştiri de ise sanat eserinin yapıldığı zamanı, içinde bulunulan sosyo- kültüre dair bilgiler araştırılmaktadır. Bu süreçte genel olarak amaçlanan öğrencinin bilgiyi işleyerek yeni düşünceler oluşturmaya yardımcı olmaktır (Kırıñoğlu, 2005; Yolcu, 2009).

Sanat tarihi, geçmişe ait sanat eserlerinin incelenmesi ve yorumlanmasını içeren bilgi veya öğrenme dalıdır (Greer, 1993). Öğrencilerin bir sanat eserini yaratan sanatçıyı, işlevini ve içinde yapıldığı kültür ve zamanı daha iyi anlamasına yardımcı olmaktadır (Young ve Adams, 1991). Disipline dayalı sanat eğitimiyle öğrenciler kendi sanat eserlerini yapma ve bunun hakkında konuşma becerisi kazanmanın yanında, sanatın kültürel ve tarihi bağlamlarıyla ilgili bilgi sahibi de olmaktadır. Sanat tarihinden bilgi ve kavramları kullanarak, öğretmenler öğrencilerini tarihsel sorgulama konusunda eğitebilirler. Disipline dayalı sanat eğitimi, sanat tarihçilerinin eserleri üzerine modellenen sınıf etkinliklerinin, tarihsel gerçekleri, tarihsel yorumları ve değişikliklerin açıklamalarını tartışmayı gerektirmektedir (Başak, 2017; Greer, 1984; Yolcu, 2009).

Estetik, “Sanat nedir ve neden değerlidir?” sorularına yanıt vermeyi gerektiren bir alandır. Estetik tartışmalarındaki bu sorular, çocukların inceledikleri sanat eseri hakkında derinlemesine düşünmelerine fırsat sunmaktadır (Brown, 2008). Estetik eğitimi ile öğrenciler başkalarının görüşlerini sorgulayarak ve dinleyerek öğrenmekte aynı zamanda dünya hakkında daha az dogmatik inançlar geliştirmektedir (Stewart, 1995). Özetle disipline dayalı sanat eğitimi, estetik çalışmaları ile öğrencilerin sanatın anlam ve değerini anlama, keşfetme çabalarını ortaya çıkarmayı hedeflemektedir.

Sanatta uygulama süreci, öğrencilerin zihninde canlandırdığı imgeyi yaratma sürecine aktarabilmesidir. Bu uygulama çalışmaları öğrencilerin; sanatsal ifade gücü, tutarlılık ve yeteneğe göre zihindeki tasarımın nasıl yaratılacağını öğrenmelerine yardım etmektedir (Özsoy ve Şahan, 2009). Sanat üretimi veya sanatın yaratılması, öğrencilerin materyallere, görsel unsurlara ve öğrencinin düşüncelerini en iyi temsil eden ilkelere ilişkin seçimler yapmasına olanak tanımaktadır (Young ve Adams, 1991). Görsel sanatlar dersinde, doğrudan uygulamaya yönelik araştırma ve çalışma sürecini kapsayan; tasarlama ve uygulama ortamını ifade etmektedir. Buna bağlı olarak öğrenci çalışmalarının bireysel farklılık ve gelişimine göre nasıl değerlendirileceğine, nasıl sergileneceğine değinilmektedir (Özsoy ve Alakuş, 2017).

### Problem Durumu

Literatür incelendiğinde, disipline dayalı sanat eğitimi yaklaşımın Türkiye’de sanat eğitimcileri tarafından en fazla dikkat çeken ve ilgi gören konuların başında gelmektedir. Nitekim Türkiye’de disipline dayalı sanat eğitimi yaklaşımının görsel sanatlar dersindeki akademik başarı, ilgi, motivasyon, tutum, sanatsal gelişim ve öğrenmenin kalıcılığına yönelik etkililiğini sınyayan pek çok deneysel çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Bu deneysel araştırmaların büyük çoğunluğunda, disipline dayalı sanat eğitimi yaklaşımın uygulandığı deney grubu öğrencileri, mevcut görsel sanatlar programının uygulandığı kontrol grubuna göre sanatsal yaratıcılık, akademik başarı ve tutum açısından üstün performans elde ettiği görülmektedir (Örn., Alakuş, 2002; Akengin, 2006; Çoban, 2019; Karaöz, 2011; Kayalıoğlu, 2012; Subaşı, 2014). Diğer taraftan yapılan çalışmaların önemli bir boyutunu lisansüstü tezlerin oluşturması (Karip, 2020) üzerinde durulması gereken bir olgu olarak ifade edilebilir. Bu durum özellikle genç araştırmacıların disipline dayalı sanat eğitimi yaklaşımına fazlasıyla ilgi gösterdiğini gözler önüne sermektedir. Bu noktadan hareketle disipline dayalı sanat eğitimi yaklaşımına ilişkin yapılmış olan lisansüstü tezlerin çeşitli açılardan değerlendirilmesinin ve genel eğilimlerinin incelenmesinin önem arz ettiği ifade edilebilir.

Bu araştırmadan elde edilen bulgularla, Türkiye’deki disipline dayalı sanat eğitimi yaklaşımına ilişkin yapılmış olan lisansüstü tezlerin genel görünümünün ortaya çıkartılması hedeflenmektedir. Buna ek olarak, bu çalışmadan elde edilen bulguların ele alınan tezlere bütüncül bir bakış açısı sunarak onları çeşitli açıdan değerlendirmeyi kolaylaştıracağı ve özellikle genç araştırmacılar için bir kaynak oluşturacağı düşünülmektedir. Son olarak lisansüstü tezlerdeki eğilimlerin belirlenmesi araştırmacıların daha çok veya daha az ele alınan noktaları keşfetmesini sağlayarak daha özgün araştırma fikirlerini geliştirmelerine yardımcı olabilir.

### Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Türkiye’de sıklıkla kullanılan sanat eğitimini yaklaşımlarında olan disipline dayalı sanat eğitimi (çok alanlı sanat eğitimi) konusunda yapılmış lisansüstü tezlerin eğilimlerini incelemektir. Bu doğrultuda disipline dayalı sanat eğitime (çok alanlı sanat eğitimi) ilişkin yapılan lisansüstü tezlerin;

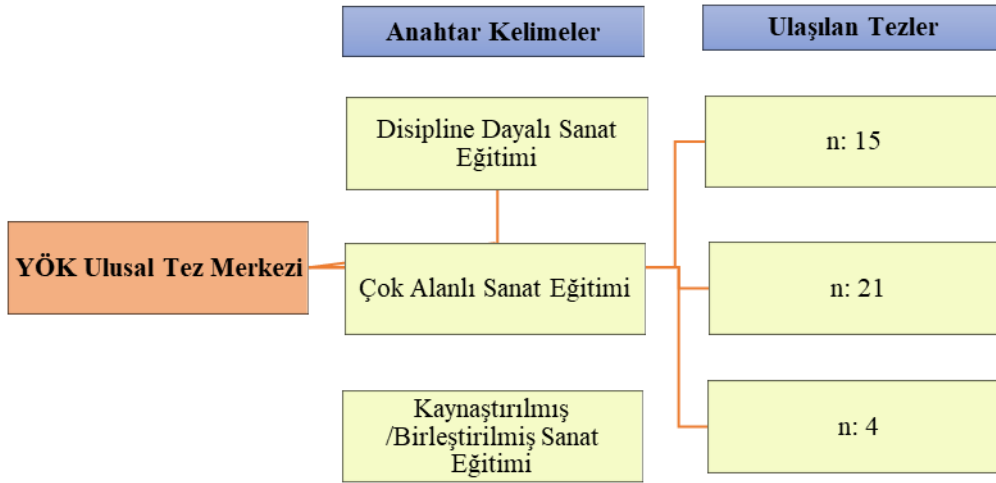
1. Yıllara göre dağılımı nasıldır?
2. Lisansüstü tez türüne göre dağılımı nasıldır?
3. Kullanılan yöntem ve desene göre dağılımı nasıldır?
4. Çalışma grubu kimlerden oluşmaktadır?
5. Kullanılan ölçme aracı türlerine göre dağılımı nasıldır?
6. Ele alınan konulara göre dağılımı nasıldır?
7. Gerçekleştirildiği üniversiteler nelerdir? sorularına yanıt aranmıştır.

### YÖNTEM

Bu araştırmada doküman incelemesi yönteminden yararlanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman analizi yardımıyla yazılı belgelerin içeriği ayrıntılı ve sistematik bir şekilde analiz edilir (Wach, 2013’ten akt. Kırıl, 2020). Doküman analizi, araştırma verilerinin ana kaynağı olarak çeşitli dokümanların toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi şeklinde tanımlanabilen bilimsel araştırma yöntemidir. Bunun yanında, literatürde diğer araştırma yöntemlerinin tamamlayıcısı olmasının yanında, başlı başına da bir yöntem olarak kullanılmaktadır (Sak vd., 2021). Çalışmanın yöntem bölümünde araştırma ve yayın etiğine uyulduğuna dair ifadeye yer verilmelidir.

## Verilerin Toplanması

Bu araştırmanın örneklemini YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanlarındaki disipline dayalı sanat eğitimi (çok alanlı sanat eğitimi) konusundan yapılan lisansüstü çalışmalar oluşturmaktadır. Buna bağlı olarak “disipline dayalı sanat eğitimi, çok alanlı sanat eğitimi ve birleştirilmiş/ kaynaştırılmış sanat eğitimi” sözcükleri anahtar kelime olarak baz alınarak 40 lisansüstü çalışmaya ulaşılmıştır. Bu doğrultuda alanyazın taraması son tarih 2023 olarak belirlenmiştir. Ancak çalışmanın yapıldığı tarih itibarıyla en son 2020 yılında konuyla ilgili tezlerin olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca YÖK Ulusal Tez Merkezinden elde edilen lisansüstü çalışmalar belirlenen kriterler doğrultusunda uygun olan araştırmalardan bir havuz oluşturulmuştur. Burada dahil edilme kriteri olarak; ülkemizde yazılmış olması, son tarih olarak 2023 yılını içermesi ve tez başlığında disipline dayalı sanat eğitimi, çok alanlı sanat eğitimi ve birleştirilmiş/ kaynaştırılmış sanat eğitimi sözcüklerinden birini kapsaması belirlenmiştir. Yurt dışında yapılmış olma ölçütü dışında herhangi bir hariç tutma ölçütü çalışma kapsamında yer almamıştır. Şekil 2’de araştırmada belirlenen kriterler doğrultusunda veri toplama sürecine yer verilmiştir.



Şekil 2: Araştırma sürecinden izlenen yol

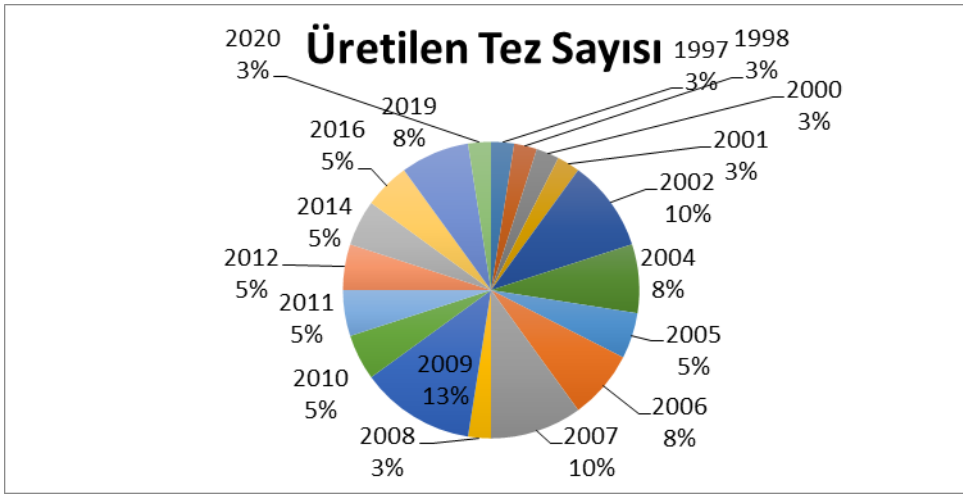
Şekil 2 incelendiğinde dahil etme ve hariç tutma ölçütleri dikkate alınarak yapılan taramada toplamda 40 lisansüstü tezin araştırmaya dahil edildiği görülmektedir.

## Verilerin Analizi

Bu araştırma kapsamında elde edilen veriler betimsel analiz kullanılarak çözümlenmiştir. Yıldırım ve Şimşek’e (2013) göre betimsel analizde veriler, önceden belirlenen temaya uygun olarak özetlenip yorumlanır. Verilerin çözümlenmesinde, alt problemlere uygun olarak kategorilerini baz alan bir şablon oluşturulmuştur. Bu şablonda; yıl, amaç, tür, konu, model, çalışma grubu ve veri toplama araçlarına dair bilgiler bulunmaktadır. Buna göre elde edilen veriler grafikler halinde frekans ve yüzde değerleri dikkate alınarak yorum ve değerlendirme yapılmıştır. Bazı çalışmalarda tezlerin deseni belirtilmemiştir. Bu nedenle araştırmacı çeşitli verileri (araştırmanın amacı, çalışma grubu, veri toplama araçları vb.) kullanarak ve uzman görüşü alarak deseni belirleme yoluna gitmiştir. Bu araştırma ile ülkemizde disipline dayalı sanat eğitimi (çok alanlı sanat eğitimi) konusu kapsamında gerçekleştirilmiş lisansüstü tezlere genel bir bakış açısının sunulması amaçlanmıştır.

## BULGULAR

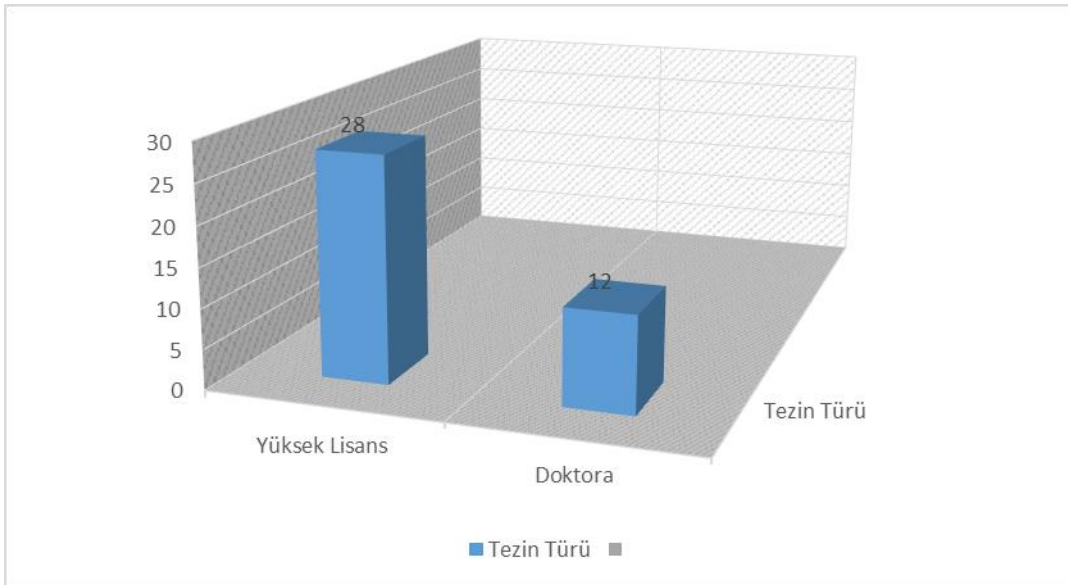
Bu bölümde elde edilen bulgular araştırmanın sorularına uygun şekilde grafiklerle sunulmuştur. Araştırmanın birinci sorusu disipline dayalı sanat eğitimi (çok alanlı sanat eğitimi) konusu kapsamında gerçekleştirilmiş lisansüstü tezlerin dağılımı nasıldır?” şeklinde ifade edilmiştir. Bu kapsamda incelenen tezlerin yıllara göre dağılımı Şekil 3’te yer alan pasta grafiğinde sunulmuştur.



Şekil 3: İncelenen Lisansüstü Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Şekil 3 incelendiğinde, 1997- 2020 yıllarını kapsayan 23 yıl içerisinde yayımlanan lisansüstü çalışmaların yıllara göre dağılımı görülmektedir. Bu tezlerin %3'ü ( $f=1$ ) 1997, %3'ü ( $f=1$ ) 1998, %3'ü ( $f=1$ ) 2000, %3'ü ( $f=1$ ) 2001, %10'u ( $f=4$ ) 2002, %8'i ( $f=3$ ) 2004 %5'i ( $f=2$ ) 2005, %8'i ( $f=3$ ) 2006, %10'u ( $f=4$ ) 2007, %3 ( $f=1$ ) 2008, %13'ü ( $f=5$ ) 2009, %5'i ( $f=2$ ) 2010, %5'i ( $f=2$ ) 2011, %5'i ( $f=2$ ) 2012, %5'i ( $f=2$ ) 2014, %5'i ( $f=2$ ) 2016, %8'i ( $f=3$ ) 2019 ve %3'ü ( $f=1$ ) 2020 yılında gerçekleşmiştir. Şekil 2'ye göre en fazla tez 2009 yılında ( $f=5$ ) yapılmış ve sonraki yıllarda istikrarlı olmasa da tez sayısında bir azalmanın olduğu görülmektedir.

Araştırmanın ikinci sorusu disipline dayalı sanat eğitimi (çok alanlı sanat eğitimi) konusu kapsamında gerçekleştirilmiş lisansüstü tezlerin türüne göre dağılımı nasıldır?" şeklinde ifade edilmiştir. Bu kapsamda incelenen lisansüstü tezlerin türe göre dağılımı Şekil 4'te sunulmuştur.



Şekil 4: İncelenen Lisansüstü Çalışmaların Türe Göre Dağılımı

Şekil 4'e bakıldığında tezlerin %70'nin ( $f=28$ ) yüksek lisans düzeyinde, %30'nun ise ( $f=12$ ) doktora düzeyinde gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu bulgu ilgili konunun yüksek lisans düzeyinde daha fazla çalışıldığını göstermekte ve genç araştırmacıların daha fazla ilgisini çektiğine işaret etmektedir.

Araştırmanın üçüncü sorusu disipline dayalı sanat eğitimi (çok alanlı sanat eğitimi) konusu kapsamında gerçekleştirilmiş lisansüstü tezlerin kullanılan yöntem ve desene göre dağılımı nasıldır? şeklinde ifade edilmiştir. Bu kapsamda incelenen lisansüstü tezlerin kullanılan yöntem ve desene göre dağılımı Tablo 1 ve Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 1: İncelenen Lisansüstü Çalışmaların Bilimsel Araştırma Yöntemine Göre Dağılımı

Yöntem	f	%
Nitel	6	15
Nicel	24	60
Karma	10	25
Toplam	40	100



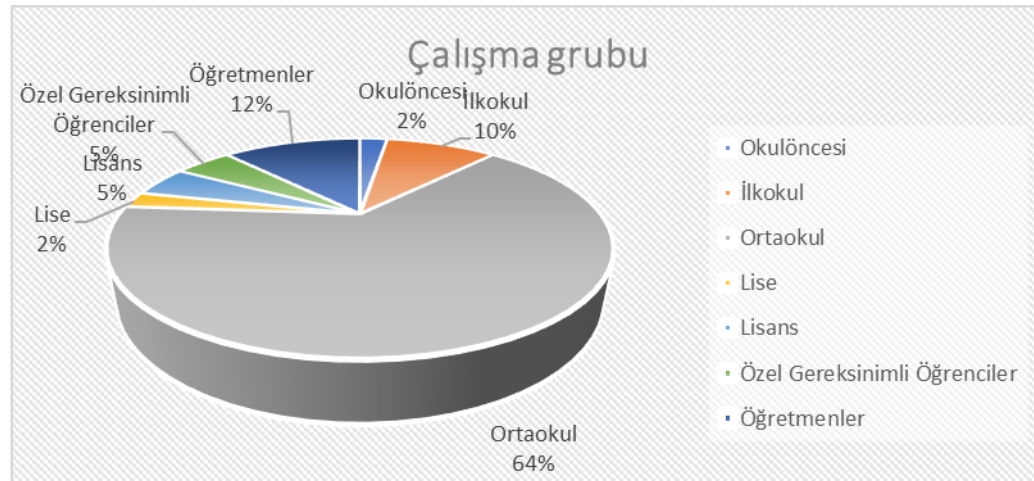
Tablo 1 incelendiğinde, incelenen tezlerin %15'inin ( $f=6$ ) nitel yöntemle, % 60'nın ( $f=24$ ) nicel yöntemle ve %25'inin ( $f=10$ ) ise karma yöntemle gerçekleştirildiği görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde araştırmacılar tarafından en fazla tercih edilen yöntemin nicel yöntem an az tercih edilenin ise nitel yöntem olduğu ifade edilebilir.

**Tablo 2:** İncelenen Lisansüstü Çalışmaların Bilimsel Araştırma Desenine Göre Dağılımı

Yöntem	Desen	f	%
Nicel	Deneysel	19	47
	Tarama	4	10
	Tek Denekli	1	2
	Literatür Taraması	3	8
Nitel	Durum	2	5
	Eylem	1	3
	Açıklayıcı	8	20
Karma	Keşfedici	2	5
	Eş Zamanlı (Yakınsayan Paralel) Desen	0	0
<b>Toplam</b>		40	100

Tablo 2 incelendiğinde, tezlerin %47'sinin ( $f=19$ ) yarı deneysel, %20'sinin ( $f=8$ ), %10'nunun ( $f=4$ ) tarama, %8'inin ( $f=3$ ) literatür taraması, %5'inin ( $f=2$ ) durum, %5'inin ( $f=2$ ) keşfedici, %3'inin ( $f=1$ ) eylem, %2'inin ( $f=1$ ) tek denekli desenle gerçekleştirildiği görülmektedir. Tablo 2'ye göre araştırmacılar tarafından en fazla tercih edilen araştırma deseninin %47 oranıyla ( $f=19$ ) nicel yöntem içerisindeki deneysel desen olduğu, en az tercih edilenlerin ise %2 oranıyla ( $f=1$ ) nicel yöntem içerisindeki tek denekli desen ve yine %2 oranıyla ( $f=1$ ) nitel yöntem içindeki eylem araştırması deseni olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca karma yöntem türlerinden eş zamanlı paralel desenle hiçbir çalışmanın yapılmaması dikkat çekicidir.

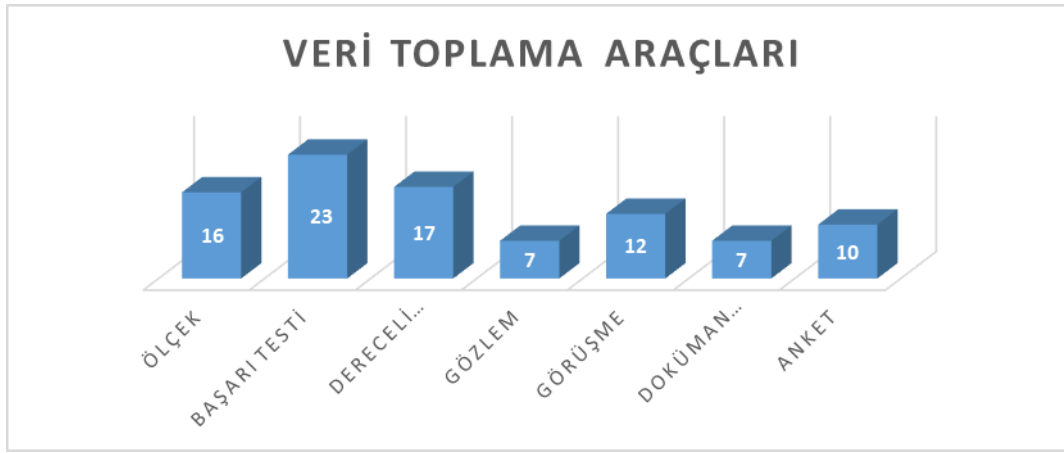
Araştırmanın dördüncü sorusu disipline dayalı sanat eğitimi (çok alanlı sanat eğitimi) konusu kapsamında gerçekleştirilmiş lisansüstü tezlerin kullanılan kimlerden oluşmaktadır? şeklinde ifade edilmiştir. Bu kapsamda incelenen lisansüstü tezlerin çalışma grubunun dağılımı Şekil 5'te sunulmuştur.



**Şekil 5:** İncelenen Lisansüstü Çalışmaların Çalışma Grubu Açısından Dağılımı

Şekil 5 incelendiğinde, incelenen lisansüstü tezlerin çalışma grubunun %64'nün ( $f=27$ ) ortaokul öğrencilerinden, %12'sinin ( $f=5$ ) öğretmenlerden, %5'nin ( $f=2$ ) özel gereksinimli öğrencilerden, %5'nin ( $f=2$ ) lisans düzeyindeki öğrencilerden, %2'sinin ( $f=1$ ) okul öncesi öğrencilerinden ve %2'sinin ( $f=1$ ) ise lise öğrencilerinden oluştuğu görülmektedir. Genel olarak bakıldığında yapılan lisansüstü çalışmalarda araştırmacıların yoğun olarak ortaokul öğrencilerini çalışma grubu olarak seçtiği dikkat çekmektedir. Ayrıca okul öncesi ve lise kademesine ilişkin çok az çalışmanın olması bir başka önemli bulgu olarak söylenebilir.

Araştırmanın beşinci sorusu disipline dayalı sanat eğitimine (çok alanlı sanat eğitimi) ilişkin gerçekleştirilmiş lisansüstü tezlerin veri toplama araçları türlerine göre dağılımı nasıldır? şeklinde ifade edilmiştir. Bu kapsamda incelenen lisansüstü tezlerde kullanılan veri toplama araçlarının dağılımı Şekil 6'da sunulmuştur.



**Şekil 6:** İncelenen Lisansüstü Çalışmaların Veri Toplama Araçlarına Açısından Dağılımı

Şekil 6 incelendiğinde, Türkiye’de disipline dayalı sanat eğitimi (çok alanlı sanat eğitimi) konusunda gerçekleştirilen lisansüstü tezlerin veri toplama araçlarının %25’inin ( $f=23$ ) başarı testinden, %18’inin ( $f=17$ ) dereceli puanlama anahtarında, %17’sinin ( $f=16$ ) ölçekten, %13’nün ( $f=12$ ) görüşme formundan, %11’inin ( $f=10$ ) anketten, %8’inin ( $f=7$ ) doküman incelemesinden ve %8’inin ( $f=7$ ) ise gözlem formundan oluştuğu görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, araştırmacıların ölçme aracı olarak en fazla başarı testlerini kullandığı ve en az ise gözlem formu ve anket formlarını tercih ettiği görülmektedir. Bunun birlikte tezlerde çok çeşitli veri toplama araçlarına yer verildiği ifade edilebilir.

Araştırmanın altıncı sorusu disipline dayalı sanat eğitime (çok alanlı sanat eğitimi) ilişkin gerçekleştirilmiş lisansüstü tezlerin konu açısından dağılımı nasıldır? şeklinde ifade edilmiştir. Bu kapsamda incelenen lisansüstü tezlerin konu bakımından dağılımı Tablo 3’te sunulmuştur.

**Tablo 3:** İncelenen Lisansüstü Çalışmaların Konu Açısından Dağılımı

Konu	f	%
Sanatsal Yaratıcılık	4	9
Tutum vb. duyuşsal özellikler	3	7
Başarı (Sanat eğitiminde)	7	16
Estetik	2	5
Sanatsal konular	9	21
Sanatsal Gelişim	2	5
Müze Eğitimi	7	16
Sanat Eleştirisi	5	11
Öğretmen Görüşleri	2	5
Özel Gereksinimli Öğrenciler	2	5
Toplam	43*	100

\*Not. Bazı tezler birden fazla konuyu içermektedir.

Tablo 3’e bakıldığında disipline dayalı sanat eğitimi yaklaşımına ilişkin lisansüstü tezlerin %21’inin ( $f=9$ ) sanatsal konuların öğretiminde kullanımı, %16’sının ( $f=7$ ) müze eğitimine uygulanması, %16’sının ( $f=7$ ) sanat eğitimindeki akademik başarı üzerindeki etkisi, %11’inin ( $f=5$ ) sanat eleştirisi üzerindeki etkisi, %9’unun ( $f=4$ ) sanatsal yaratıcılık üzerindeki etkisi, %7’nin ( $f=3$ ) tutum vb. duyuşsal becerilere etkisi, %5’inin ( $f=2$ ), sanatsal gelişime katkısı, %5’inin ( $f=2$ ) özel eğitimde kullanılması ve %5’inin ( $f=2$ ) ise uygulamaya dair öğretmen görüşlerini konu olarak ele aldığı görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde incelenen tezlerin en fazla disipline dayalı sanat eğitimi (çok alanlı sanat eğitimi) yaklaşımının Görsel Sanatlar dersindeki farklı konulara uygulanmasını içerdiği görülmektedir.

Araştırmanın yedinci sorusu disipline dayalı sanat eğitime (çok alanlı sanat eğitimi) ilişkin gerçekleştirilmiş lisansüstü tezlerin gerçekleştirildiği üniversitelere göre dağılımı nasıldır? şeklinde ifade edilmiştir. Bu kapsamda üniversitelerin dağılımı Tablo 4 sunulmuştur.

**Tablo 4:** İncelenen Lisansüstü Çalışmaların Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversite	f	%
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	2	5
Afyon Kocatepe Üniversitesi	1	2
Ankara Üniversitesi	1	2
Atatürk Üniversitesi	1	2
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	3	8
Dicle Üniversitesi	1	2
Dokuz Eylül Üniversitesi	2	5
Gazi Üniversitesi	26	65
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	1	3
Selçuk Üniversitesi	2	5
Toplam	40	100

Tablo 4 incelendiğinde lisansüstü tezlerin %65'inin ( $f=26$ ) Gazi Üniversitesi'nde, %8'inin ( $f=3$ ) Çanakkale 18 Mart Üniversitesi'nde, %5'inin ( $f=2$ ) Selçuk Üniversitesi'nde, %5'inin ( $f=2$ ) Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nde, %5'inin ( $f=2$ ) 9 Eylül Üniversitesi'nde, %2.5'inin ( $f=1$ ) Afyon Kocatepe Üniversitesi'nde, %2.5'inin ( $f=1$ ) Atatürk Üniversitesi'nde, %2.5'inin ( $f=1$ ) Ankara Üniversitesi'nde, %2.5'inin ( $f=1$ ) Dicle Üniversitesi'nde ve %2.5'inin ( $f=1$ ) ise 19 Mayıs Üniversitesi'nde gerçekleştirildiği görülmektedir. Genel olarak incelendiğinde disipline dayalı sanat eğitime (çok alanlı sanat eğitimi) ilişkin gerçekleştirilmiş lisansüstü tezlerin önemli bir bölümünün Gazi Üniversitesinde üretildiği dikkat çekmektedir.

## TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma Türkiye'de disipline dayalı sanat eğitimi (çok alanlı sanat eğitimi) konu alan lisansüstü tezler incelenerek genel eğilimlerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu amaca göre herhangi bir yıl sınırlaması yapılmaksızın belirlenen kriter doğrultusunda günümüze kadar olan 40 lisansüstü tez incelenmiştir. Bu tezler, belirlenen kritere göre analiz edilip tablolar ve grafikler halinde sunulmuştur.

Çalışmanın ilk problemine göre, Ulusal Tez Merkezi veri tabanı istatistikleri incelendiğinde 1997-2020 yıllarını kapsayan 23 yıl içerisinde yayımlanan lisansüstü tezler ( $f=40$ ) en fazla 2009 yılında yayımlandığı ve ilerleyen yıllarda nispeten azalma eğilimi gösterdiği ortaya çıkmıştır. Bunun yanında dikkat çeken başka bir özellik ise yayımlanan tezlerin önemli bir kısmının yüksek lisans düzeyinde yayımlanmış olmasıdır. Bu bulgu genç araştırmacıların konuya oldukça ilgi gösterdiğine işaret etmektedir. 1980'li yılların başında ortaya çıkan disipline dayalı sanat eğitiminin ilişkin lisansüstü tezlerin Türkiye'de belirli bir doyuma ulaştığı söylenebilir. Buradan hareketle gelecekteki çalışmalarda görsel sanatlar eğitimindeki farklı teori ve yaklaşımların etkisi incelenebilir. Ayrıca görsel sanatlar eğitimi alanındaki lisansüstü programların müfredatlarında güncel sanat eğitimi teorilerine daha fazla yer verilebilir.

Diğer bir sonuç ise, lisansüstü çalışmalarda araştırmacılar tarafından en çok tercih edilen araştırma yönteminin nicel yöntem en az tercih edilenin ise nitel yöntem olduğu belirlenmiştir. Ele alınan çalışmalarda sayısal birtakım verilerin yardımıyla daha genellenebilir sonuca ulaşma amacı görülmektedir. Bu sebepten dolayı literatür incelendiğinde genel olarak nicel yaklaşımların sık sık kullanıldığı görülmektedir (Günay ve Aydın, 2015; Saban vd., 2010; Yaşar ve Papatğa, 2015). Tezlerde en çok tercih edilen araştırma deseninin nicel yöntem içerisindeki deneysel desen olduğu, en az tercih edilenlerin ise nicel yöntem içerisindeki tek denekli desen ve nitel yöntem içindeki eylem araştırması deseni olduğu ortaya çıkmıştır. Türkiye'de disipline dayalı sanat eğitimi (çok alanlı sanat eğitimi) konusunda deneysel yolla yapılmış lisansüstü tezlerin sonuçlarının kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi için meta analiz çalışmaları gerçekleştirilebilir. Bu yolla istatistiksel olarak bu çalışmaların uygulamada ne kadar etkili olduğu ortaya çıkarılabilir. Ayrıca incelenen lisansüstü tezlerin bir kısmında araştırma deseninin belirtilmediği de görülmüştür. Bu durum, alanda yapılan araştırmaların bir bölümünde yöntem bilgisi açısından eksik olduğunu gözler önüne sermektedir.

Disipline dayalı sanat eğitiminin konulu lisansüstü araştırmaların çalışma grubunun yoğun olarak ortaokul öğrencilerinden oluştuğu dikkat çekmektedir. Ayrıca okul öncesi ve lise kademesine ilişkin çok az çalışmanın olduğu görülmektedir. Araştırmalarda çalışma grubu olarak ortaokul öğrencileri yoğun olarak tercih edildiği görülmekte ve bu şekilde benzer çalışmalar da görülmektedir. Disipline dayalı sanat eğitiminin okul öncesi ve ilkökul çağındaki çocuklar üzerindeki etkisini sınavan daha fazla çalışma yapılabilir.

Lisansüstü tezler de büyük çoğunluğunda kullanılan veri toplama aracının en fazla başarı testi, ölçek ve en az ise gözlem formu tercih edildiği görülmektedir. Bu durumun sebepleri arasında likert tipi ölçekler ya da başarı testlerinin eğitim bilimleri, sosyal bilimler ve psikoloji gibi alanlarda bireye dair belli sonuçları yordamak için yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir (Turan vd., 2015).

Ayrıca konu açısından en fazla disipline dayalı sanat eğitimi yaklaşımının Görsel Sanatlar dersindeki farklı konulara uygulanmasını ele aldığı görülmüştür. Bu sanatsal konular içerisinde renk bilgisinin öğretimi, üç boyutlu çalışmalar, baskı vb. gelmektedir. Farklı eğitim kademelerindeki öğrenciler üzerinde disipline dayalı sanat eğitiminin sanatsal yaratıcılık, sanatsal konuların öğretimi, estetik vb. değişkenler üzerindeki etkisi boylamsal olarak değerlendirilebilir.

Son olarak ise tezlerin yarısından fazlası Gazi Üniversitesi'nde üretildiği görülmüştür. Lisansüstü araştırmalarda konu kapsamında diğer üniversitelerdeki eğilimin az olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun yanında literatüre bakıldığında bazı araştırmalarda üniversitelerin öğretim üyesi kadrosunun ve öğretim üyelerinin uzmanlık alanlarının yanında öğrenci potansiyeli gibi durumların yüksek olması sebebiyle diğer üniversitelere oranla daha fazla lisansüstü araştırma gerçekleştirildiği ifade edilebilir (Karip, 2020; Şahin vd., 2011).

Genel olarak değerlendirildiğinde 1980'li yılların başında ortaya çıkan disipline dayalı sanat eğitimi yaklaşımının Türkiye'de lisansüstü çalışmalar düzeyinde araştırmacıların yoğun ilgisini çeken bir konu olduğu söylenebilir. Buradan hareketle gelecekteki çalışmalarda görsel sanatlar eğitimindeki nispeten daha güncel olan modern sanat eğitimi teorisi ve yaklaşımlarının incelenmesi önerilmektedir. Görsel sanatlar eğitimi alanındaki lisansüstü programların müfredatlarında güncel sanat eğitimi teorilerine daha fazla yer verilmesi bu noktada etkili bir yol



olabilir. Bununla birlikte bu konuda deneysel yolla yapılmış lisansüstü tezlerin ve diğer çalışmaların sonuçlarının kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi için meta analiz çalışmaları gerçekleştirilebilir. Bu yolla istatistiksel olarak bu çalışmaların uygulamada ne kadar etkili olduğu ortaya çıkarılabilir. Son olarak lisansüstü tezlerle sınırlandırılan bu çalışmanın sonuçları yurt dışındaki makale ve tezler de dahil edilerek çok daha kapsamlı analizlerle genişletilebilir.

## KAYNAKÇA

- Akengin, G. (2006). İlköğretim 6. sınıflarda renk konusunun Çasey (çok alanlı sanat eğitimi yöntemi) ile uygulanması (Doküman No. 215395) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Alakuş, A.O. (2002). İlköğretim okulları 6. sınıf resim-iş dersi öğretim programındaki grafik tasarımı konularının çok alanlı sanat eğitimi yöntemiyle ve bu yönteme uygun düzenlenmiş ortamda uygulanması (Doküman No. 120595) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Başak, R. (2017). The discipline-based art education (DBAE) and the visual culture theory. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 7(4), 365-376. <http://dx.doi.org/10.26579/jocress-7.4.26>
- Brown, K. J. (2008). Student-centered instruction : Involving students in their own education. *Music Educators Journal*, 94 (5), 30-35. <https://www.jstor.org/stable/20685476>
- Çoban, F. (2019). 6. sınıf görsel sanatlar dersinin kültürel miras konusunda çok alanlı sanat eğitimi yönteminin öğrenci başarısına etkisi (Doküman No.593559) [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Dobbs, S. M. (1992). *The DBAE handbook: An overview of disciplinebased art education*. Getty publication, Los Angeles.
- Günay, R.& Aydın, H. (2015). Türkiye'de çokkültürlü eğitim ile ilgili yapılan araştırmalarda eğilim : Bir içerik analizi çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 40(178), 1- 22. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2015.3294>.
- Jerry L. Young & Robert L. Adams (1991) Discipline-based art education: Can it save art in our Schools?, *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 65(2), 99-101, <http://dx.doi.org/10.1080/00098655.1991.10114172>.
- Karaöz, B. G. (2011). Görsel sanatlar dersinde geleneksel Türk sanatları konularının çok alanlı görsel sanatlar eğitimi ve yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı ile uygulanmasının etkililiği (6. Sınıf örneği). (Doküman No. 298427) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Karip, F. (2020). Türkiye’de çok alanlı sanat eğitimi yaklaşımının kullanıldığı lisansüstü tezlerin incelenmesi. *İdil*, 75, 1650-1658. <http://dx.doi.org/10.7816/idil-09-75-02>.
- Kayalıoğlu, S. (2012). Çok alanlı sanat eğitimi yönteminin öğrencilerin kompozisyon kurmalarına etkisi (Doküman No. 328868) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (15), 170-189. <https://dergipark.org.tr/en/pub/susbid/issue/54983/7274620/kuje.843306>
- Kırıçoğlu, O. T. (2005). *Sanatta eğitim görmek öğrenmek yaratmak*. Ankara : Pegem A Yayıncılık.
- MEB (2018). *Görsel sanatlar dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*, Ankara.
- Metin, M. (2014). *Nitel veri toplama araçları*, M. Metin (Ed.) *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*, Ankara : Pegem Akademi.
- Özsoy, V. & Şahan, M. (2009). Çok alanlı sanat eğitimi yönteminin ilköğretim 6. sınıf resim-iş dersinde öğrenci tutumuna etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 205-227. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26140/275308>
- Özsoy, V. (2015). *Görsel sanatlar eğitimi*. (3. Baskı) Ankara. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Özsoy, V. & Alakuş, A. O. (2017). *Görsel sanatlar eğitiminde özel öğretim yöntemleri*. Ankara. Pegem Yayıncılık
- Saban, A., Eid-Koçbeker, B. N., Saban, A., Alan, S., Doğru, S., Ege, İ., Arslantaş, S., Çınar, D., & Tunç, P. (2010). Eğitim bilim alanında nitel araştırma metodolojisi ile gerçekleştirilen makalelerin analiz edilmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 125-142.
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç. & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-256 . <http://dx.doi.org/10.3340>
- Stewart, G. M. (1995). *Aesthetics and the art curriculum*. *Aesthetics for Young People*. R. Moore (Ed.), NAEA-USA, 77-88.

- Subaşı, S. (2014). Çok alanlı sanat eğitimi yönteminin çocuğun resimsel yaratıcılığına katkıları. (Doküman No. 381193) [Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Şahin, M., Göğebakan-Yıldız, D. & Duman, R. (2011). Türkiye'deki sosyal bilgiler eğitimi tezleri üzerine bir değerlendirme. Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 2(2), 96-121. <https://dergipark.org.tr/en/pub/jsser/issue/19097/202614>.
- Turan, İ., Şimşek, Ü. & Aslan, H. (2015). Eğitim araştırmalarında likert ölçeği ve likert tipi soruların kullanımı ve analizi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 30, 186-203. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sakaefd/issue/11235/134252>.
- W. Dwaine Greer (1984) Discipline-based art education: Approaching art as a subject of study. Studies in Art Education, 25 (4), 212-218, <http://dx.doi.org/10.1080/00393541.1984.11650379>
- W. Dwaine Greer (1993) Developments in discipline-based art education (DBAE) : From art education toward arts education. Studies in Art Education, 34(2), 91-101, <http://dx.doi.org/10.1080/00393541.1993.11651893>
- Yaşar, Ş. & Papatğa, E. (2015). İlkokul matematik derslerine yönelik yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(2), 113-124. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/trkefd/issue/21482/230218>.
- Yazar, T., Aslan, T. & Şener, S. (2014). Sanat eğitimi sorunu olarak ülkemizde ilk ve orta öğretim kurumlarında sanat eğitimine olan ilgisizlik sebepleri. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33(2), 593-605. <http://dx.doi.org/10.7822/omuefd.33.2.18>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara : Seçkin Yayınları.
- Yolcu, E. (2009). Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri (2. Baskı). Ankara : Nobel Yayıncılık.